

УДК: 130.2

ПОПОВИЧ М. Д.

доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри історії і філософії

Подільського державного аграрно-технічного університету
(Кам'янець-Подільський, Україна) E-mail: busterbunny@ukr.net

ПАТОЛОГІЧНІ ПРОЯВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

В статті проаналізовано підстави для вирізнення культурних патологій від соціальних патологій. На прикладі аналізу дослідження Емілем Дюркгаймом самогубства як однієї з соціальних патологій з'ясовано, що досягнути його причини та соціальну значущість неможливо без розгляду самогубства також і як культурної патології. Оскільки творення культури та соціальна інтеграція не завжди збігаються у своїх засобах, а інколи навіть у цілях, тому і соціальні та культурні патології – не завжди те ж саме. Культурною патологією є те, що створене людиною, але перешкоджає подальшому творенню культури.

Ключові слова: сучасна культура, соціальна патологія, культурна патологія, самогубство, аномія, девіація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Людина завжди є соціальною істотою, але повноцінно реалізує свої сутнісні сили вона саме в здоровому суспільстві, тобто саме у здоровому суспільстві людина набуває такого існування, яке відповідає її соціальній сутності. Саме несумісність сутності і існування є основним показником відчуження людини, її хворобливого стану у суспільстві, що знаходить, на жаль, свої яскраві і розмаїті прояви передусім у сфері культури. Однак, такі прояви, як правило, є нетривалими – за винятком культурних патологій. І навпаки – людина тоді набуває дійсної соціальної сутності, коли вона має відповідне такій сутності існування, яке виявляється в унормуванні творчих культурних проєктів. Культурні патології досі не стали предметом спеціального дослідження, оскільки негласно прийнятою вважається позиція, що в культурі все прийнятно – так би мовити «ніщо людське їй не чуже».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Наші власні дослідження антропологічного виміру культури [6], а також сучасний аналіз ціннісних та функціональних аспектів застосування системного підходу у соціальному пізнанні М.І.Бойченком [1], втім, дають методологічні підстави для того, щоби більш диференційовано аналізувати культуру під соціально-філософським кутом зору. Також звернення до хрестоматійних праць дослідників суспільних патологій – передусім, Еміля Дюркгайма, але також – Адольфа Кетле, Еріха Фромма та Роберта Мертона – дає підстави стверджувати про наявність критеріїв для вирізнення культурних патологій.

Основна мета дослідження полягає у виявленні специфіки культурних патологій порівняно з патологіями соціальними.

Виклад основного матеріалу. Результати дослідження факторів самогубств надали змогу зробити Е.Дюркгайму висновки, що кожній суспільній групі притаманний специфічну схильність до самогубства, який не пояснюється ані психофізичною конституцією індивідів, ані впливом природного середовища. А якщо ці чинники не завдають належного впливу, то ця схильність має бути пояснена за допомогою суспільних чинників [2] і має розглядатися як колективне явище. Відтворимо логіку дослідження самогубств Дюркгаймом.

Для розв'язання цього питання необхідно дослідити, чи то становить суїцид просте і неподільне явище, чи то комплекс різних схильностей, які можна розмежувати аналітичним шляхом. Необхідно вивчити якомога більшу кількість самогубств, за винятком тих, котрі виникають унаслідок психічних захворювань. Для адекватного розуміння феномену самогубства необхідно знати, в якому психологічному стані перебував суб'єкт у той момент, коли приймав своє рішення та наважувався на нього, що посприяло реалізації цього рішення, яким чином здійснив його на практиці, який настрій був у цієї людини.

Це дуже ускладнює дослідницьку роботу, адже здійснити такий точний опис кожного самогубства надзвичайно важко, наведений опис можна навести швидше щодо не мотивованих самогубств, а у випадках хворобливого суїциду. Адже навіть маючи листи, залишені самогубцем після смерті, не можна вважати їх дійсно об'єктивним джерелом розуміння стану людини, адже, як правило, такі люди мають специфічне уявлення щодо дійсності, перебільшують обставини справи, доводять до максимуму проблеми, або ж навпаки, вважають, що діють з холодним серцем та раціонально, а насправді перебувають у стані надзвичайного емоційного збудження.

Таким чином, має бути інший шлях дослідження даного питання. Якщо можна констатувати відмінність між причинами, тоді можна констатувати відмінність і між наслідками. Тобто, замість того, щоб досліджувати, чим різняться між собою чинники, треба досліджувати суспільні умови, від яких вони залежать; потім можна буде згрупувати ці умови за ознаками схожості і відмінності в певну кількість окремих класів, кожному з яких відповідатиме певний тип самогубства.

Недоліком цього методу є те, що за ним можна встановити наявність та чисельність типів суїциду, а не їхні відмінні характеристики, тобто відмінність типів суїциду встановлюється непрямым шляхом. Але якщо буде досліджено природу чинників, і шляхом дедукції встановлено природу наслідків, які вірогідно матимуть такі ж характеристики й класифікуватимуться в силу того, що вони походять з відповідних джерел, тоді можна усунути й цю проблему. Для цього слід цікавитись тими суспільними типами, які сприяють формуванню суїциду, і від яких ця патологія зазнає коливань. Також є вірогідність того, що різновиди самогубств не достатньо пов'язані з моральним темпераментом суспільства, щоб на правах елемента взяти участь у формуванні тієї специфіки, якою

кожен народ відрізняється по відношенню до суїциду. Наприклад, алкоголізм не постає як чинник, що схиляє кожну націю до суїциду, але алкогольний суїцид є очевидним фактом. Намагаючись виявити саме той комплекс чинників, що призводить до самогубства як колективного явища, треба розглядати його у його ж колективних виявах, тобто за даними статистики. Соціальний показник суїциду постане тут як предмет аналізу, при цьому рухатись в дослідженні слід від загального до часткового. Таким чином, необхідно вивчати чинники, щоб виявити їхній вплив на індивіда.

Щоб перейти до вивчення чинників, цілком природно скористатися даними статистичних звітів. Втім, в деяких країнах, наприклад, Англії та Австрії, статистика не фіксує гаданих причин самогубства. Статистика має не займатись проблемами моралі, а встановлювати та фіксувати суспільні ознаки самогубства. Необхідно полишити дослідження мотивів індивіда і звернутись до природи станів різних суспільних середовищ, в яких відбуваються коливання суспільного показника суїциду. У кінцевому підсумку можна вже встановити, як загальні чинники впливають в кожному індивідуальному випадку на дії самогубця.

Таким чином, вище нами була здійснена спроба встановити теоретико-методологічні засади дослідження феномену соціальної патології на прикладі самогубства. З усього вищесказаного можна зробити висновки, що при вивченні феномену самогубства необхідне з'ясування причин та наслідків суїциду, встановлення мотивації окремих випадків самогубств є надзвичайно складною справою та іноді виявляється фікцією, що не передає істинної причини самогубства. Необхідно дослідити суспільні умови, в яких діють суспільні чинники суїциду. Переходом від загального до часткового потрібно встановити, яким чином загальні чинники самогубства, від яких залежить абсолютний показник рівня суїциду, завдають впливу на індивідуальні мотиви суїцидальних дій. Найкраще це робити, на наш погляд, через дослідження культурних феноменів.

Адже згідно Дюркгайму соціальні факти характеризуються через виконання ними функції соціальної інтеграції, яку Дюркгайм розуміє еволюціоністськи – важливо відтворення соціальних структур, а не творення нових (останнє швидше постає як девіація). Відповідно соціальні патології – це все те, що стійко перешкоджає соціальній інтеграції [1]. Тоді як мовою дослідження культурних феноменів, культурною патологією має бути те, що створене людиною, але перешкоджає творенню культури – адже все ж таки культурою є не будь-що створене людиною, а саме те, що стійко і прямо сприяє подальшому розвитку культури (не за принципом негативного стимулювання) [6]. При цьому оскільки творення культури та соціальна інтеграція не завжди збігаються у своїх засобах, а інколи навіть у цілях, тому і соціальні та культурні патології – не завжди те ж саме.

Одним зі станів, від якого, як часто вважають, залежить самогубство, є зовнішня ситуація, в яку потрапляє той, хто наважується на такий вчинок. Як правило, самогубці зазнають утисків в колективі, неприємностей у родині,

потерпають від ображеного самолюбства чи бідності й хвороб тощо. Однак, ці чинники не є істинними причинами дій самогубця, але, швидше, їхніми супутніми обставинами, адже загальний показник самогубств зазнає значних коливань, натомість як ці окремі обставини відзначаються майже однаковою частотою. Отже, вони не можуть бути чинниками, котрі зумовлюють акт самогубства, хоча й передують йому.

Втім, як показують численні дослідження, та людина, яка зазнає найтяжчих ударів від життя і перебуває в скрутному становищі, як правило, не стає самогубцем. Навпаки, люди, котрі мають високий статус, заможні, які не відчують життєвих негараздів та клопотів приходять найчастіше до самогубства, і в ті епохи, коли живеться без особливих клопотів.

Певний час суїцид розглядався як вияв і наслідок певного темпераменту, як один із епізодів неврастенії, тому що чинники, котрим приписується вагомий вплив на індивідуальний стан, вбачали не в зовнішніх інцидентах, а в біологічній конституції суб'єкта. Однак, безпосереднього зв'язку між неврастенією та суспільним показником суїциду не виявлено.

Не виявили зв'язку також між показником самогубств та станами фізичного середовища – такими, як раса, клімат, температура. І тому якщо невропат виявляє якусь схильність до суїциду за певних умов, то це не означає, що він безумовно приречений до самогубства.

Природа чинників, які негативно впливають на особистість та призводять її до самогубства криється не в біологічній сутності чи в фізичному середовищі, а в її соціальному оточенні. Якщо жінка схильна скоріше завдати собі смерть, ніж чоловік, то причина в тому, що вона значно меншою мірою залучена до колективного життя; а отже, й набагато меншою мірою зазнає його негативної чи позитивної дії. Якщо ж число суїцидів зростає з січня по червень, а далі починає падати, то таке явище зумовлюється коливанням суспільної активності, що спричинена сезонними змінами, а не безпосередньо самими цими змінами.

Дюркгайм робить висновок, що суспільний показник суїциду визначається лише з допомогою соціологічної методи [2]. Існуюча моральна конституція народу спричинює самогубства в певний час у певного контингенту людей. Отже, у кожного народу має бути колективна сила, якась конкретна суспільна енергія, котра штовхає людей на самогубства. Душевні переживання кожної людини, таким чином, не є причинами самогубства, а насправді тут діє система продовження і наслідку того суспільного стану, котрий вони виражають у зовнішніх формах. На практиці виявлено, що кожна суспільна група характеризується схильністю до самогубства, й індивідуальні нахили походять від цієї схильності, а не навпаки. Основу її становлять такі складники, як егоїзм, альтруїзм та аномія. Ці суспільні феномени на індивідів впливають не в «чистому вигляді», а через певні форми культури – завжди маємо справу з певними, властивими певним суспільним спільнотам культурними різновидами егоїзму, альтруїзму чи навіть аномічної поведінки [1]. Однак, не всі ці форми культури, які пов'язані з соціальною патологією – самогубством, мають характер культурних

патологій: нерідко ціною власного життя людина змінює суспільство через зміну ставлення (тобто зміну культури поведінки) щодо певних нових соціокультурних явищ. Сам Дюркгайм наводить приклад Сократа як девіантну поведінку, з якою більшою мірою пов'язана не соціальна патологія, але майбутній соціальний розвиток.

Щоб зрозуміти, що вчення Дюркгайма дає підстави для аналізу культурних патологій, варто звернути увагу, що Дюркгайм не настільки сліпо слідував статистичному методу – як наприклад, до нього це робив Ламбер Адольф Жак Кетле. Саме останній помітив закономірність, з якою декотрі суспільні явища повторюються протягом ідентичних епох, і вважав, що може пояснити їх теорією пересічної людини [3].

Відповідно до цієї теорії, в кожному суспільстві існує визначений тип людини, котрий з більшою чи меншою точністю відтворює більшість індивідів, а менша їхня частина в цьому аспекті характеризується як відхилення, які зумовлені впливом різних збурень. Наприклад, спостерігається певна сукупність фізичних і моральних характеристик, які властиві більшості французів, але ані тою ж мірою, ані однакою чином вона не трапляється в італійців та німців, й навпаки. Оскільки ці характеристики найпоширеніші, то вчинки, котрі з них випливають, також відзначаються високою чисельністю повторень. З іншого боку, будучи не зовсім незмінним явищем, цей загальний тип зазнає коливань. Однак, цей загальний тип змінюється повільніше, ніж індивідуальний, адже для зміни всього суспільства необхідно триваліший час, ніж для зміни однієї особи. Ось чому незмінність становить собою правило, а зміни є винятковим явищем.

Такому загальному типові Кетле й дав назву пересічного або середнього типу, і його можна описати тоді, коли взяти середнє арифметичне число індивідів. Однак, щоб такий пересічний тип залишався ідентичним самому собі необхідно, щоб він мав певну незалежність від інших індивідів суспільства; водночас треба, щоб він був їхнім відображенням і відчувався в них. Така ситуація отримує своє вирішення тоді, якщо уявити, що такий пересічний тип змішується з етнічним типом. Але, як говорилося вище, елементи раси не можуть бути визначальними чинниками, що схиляють людину до самогубства. Відношення, котре вираховував Кетле, виражає імовірність, із якою людина, що належить до визначеної суспільної групи, може завдати собі смерть протягом року. Однак, ця імовірність не дає підстав встановити величину пересічної схильності до самогубства та взагалі її існування.

Підійшовши до проблеми з іншого боку, побачимо, що мізерна кількість самогубців, розкидана по всіх усюдах, здійснюють свій трагічний вчинок, не знаючи, що хтось уже вчинив самогубство. Кожен індивідуальний вияв має під собою певну загальну причину, що їх провокує на такий вчинок. Отже, саме в оточуючому соціальному світі слід шукати ту силу, яка спрямовує поведінку цих людей в однаковому напрямі і зумовлює більшу чи

меншу кількість самогубств. Схильність до самогубства є одним із основних елементів суспільної синестезії, тобто взаємовпливу почуттів. Як у колективних істот, так і в індивідів стан синестезії включає в себе найбільш особисті й найбільш незмінні елементи, тому що вони відзначаються фундаментальним характером. Тоді в такому разі й наслідки, які зумовлюють цей стан, повинні відзначатися таким же особистим характером і такою ж стабільністю [5]. Поєднання таких особистих рис у колективний феномен можна досягнути, на нашу думку, за допомогою поняття культури: хоча маємо справу не зі здоровими суспільними проявами культури, тобто самогубство не породжує розвиток суспільства, але вона набуває виразних форм прояву, що змушує говорити про певну культуру самогубств, нехай навіть у вигляді культурної патології.

В житті немає таких нещасть, котрі безумовно провадили б людину до самогубства, якщо така схильність не була притаманна їй раніше. Послідовність, з якою повторюються ті обставини, не є підставою для пояснення регулярності суїциду. Якщо звернутися, наприклад, до понять «суспільні тенденції» або «колективні пристрасті», то в них вбачають, як правило, всього лише метафори, що не окреслюють нічого реального, крім якогось середнього стану поміж деяким числом індивідуальних станів. Вони не являють собою сили, котрі домінують над окремими свідомостями.

Суїцид охоплює не лише загалом певний спосіб поведінки, а й кількість тих випадків, у котрих цей спосіб поведінки реалізується. Самогубства здійснюються не лише з року в рік, а й підлягають загальному принципу, відповідно до якого в наступному році здійсниться така ж кількість самогубств. Якщо прийняти умову, що кожен самогубець успадковує нібито спосіб дії і логіку своїх «попередників» у цій трагічній справі, то виходить, що суспільний показник суїциду успадковується за допомогою міжособистісних традицій. Але немає жодного такого факту, котрий припустив би існування особистої спорідненості між подібними інцидентами цього року й випадками, що сталися минулого року. Тому варто дійти розуміння, що така тотожність може бути викликана постійним впливом якогось імперсонального чинника, що стоїть вище всіх окремих випадків, нехай навіть це буде культурна патологія.

Отже, якщо пояснюємо кількість смертей станом та змінами клімату, температури, тобто певними матеріальними силами, які не залежать від індивідів, при тому, що залишаються постійними протягом багатьох поколінь, то такі моральні акти, як самогубства, що повторюються з одноманітністю, можемо визнати залежними від сил, котрі перебувають поза межами індивіда. Та оскільки ці сили відзначаються моральним характером, а поза індивідом не існує жодної моральної сили, крім суспільства, то слід зробити висновок, що ці сили мають суспільне походження [2, с.109].

Суспільний стан не лише відрізняється від індивідуального кількісно, але його варто розглядати у певному розумінні як явище зовнішнього характеру щодо індивідів. Суспільство складається не лише з одних індивідів, а й з матеріальних речей, котрі і слугують зовнішніми факторами,

що впливають на нас із-зовні. Отже, в усій величезній масі окремих свідомостей, котрі становлять націю, немає жодної свідомості, щодо якої колективний настрій не був би майже повністю зовнішнім явищем, оскільки кожна з них є всього лиш часткою цього колективного почуття [2, с. 113].

Змішування колективного типу суспільства з пересічним типом індивідів, які є складниками суспільного організму, варто визначити помилковим. Пересічна людина відзначається дуже посередньою моральністю. В її свідомості закріплено хіба що найголовніші етичні максими, але й вони характеризуються не такою вагою й достеменністю, котрої вони набувають у колективному типі, тобто в суспільстві як цілісній одиниці. Мораль може існувати лише в площині свідомості; якщо ж для цього не надається індивідуальна свідомість, то зрозуміло, що мораль розвивається в свідомості групи індивідів. Але групова свідомість не збігається з пересічною і перевершує її. Краще зрозуміти, як відбувається перехід від колективного до індивідуального, на нашу думку, можна, звернувшись до поняття культури та культурних форм – нехай навіть патологічних.

Слідом за Дюркгаймом, можна зробити висновок, що існує певна колективна сила, що підштовхує індивідів до самогубства, яка є реальним явищем, котре щодо індивіда має зовнішній характер. Існують також теорії, що заперечують цю концепцію і перш за все це теорія, згідно з якою суспільний факт передається лише з допомогою міжособистісних традицій. Але ми дійшли висновку, що таким чином показник суїциду передаватись не може. По-друге, це теорія, згідно з якою індивід становить єдину справжню реальність суспільного організму. Однак, і ця теорія має свої заперечення, а саме, яким чином матеріальні предмети, котрі відзначаються зовнішнім характером щодо індивіда, стають суспільними фактами й відіграють у цій формі унікальну роль; суспільні факти, що не об'єктивуються в цій формі, виходять за межі кожної індивідуальної свідомості. Субстратом для них служить сукупність індивідуальних свідомостей, об'єднаних у суспільство.

Однією з визнаних форм соціальних патологій є соціальна аномія. В давньогрецькій мові *аномос* значить незаконний, поза нормою, некерований. Погляди Дюркгайма на аномію істотно розвинув та модернізував Роберт Мертон. Причину виникнення аномічних ситуацій Мертон вбачає в певних умовах людського соціального середовища, яке він, з одного боку, розуміє як суспільне, а з іншого – як культурну структуру.

Культурна структура проявляється у комплексі тих цінностей і норм, що вказують на узгоджену осмисленість поведінкової орієнтації особистостей, об'єднаних цією поведінкою у спільноті; а під соціальною структурою Мертон розуміє той комплекс суспільних взаємин, який утворює поведінка членів суспільства. На думку Мертона, аномія – це результат неузгодженості, а інколи – навіть конфлікту між культурою і соціальними структурами. Аномія виражає таку соціальну ситуацію, коли люди не можуть досягнути своїх цілей законними, тобто традиційними для цього суспільства

засобами, і звертаються до власних засобів досягнення мети, які постають формально незаконними, тобто нетрадиційними засобами. Така індивідуальна і колективна поведінка отримала назву девіантного відхилення. Аномічну ситуацію, на думку Дюркгайма, особливо загострює падіння поваги особистості до правових і моральних норм. Для нього моральна сторона питання завжди залишалася пріоритетною. Мертон підходить до дослідження аномії більш безпристрасно. Зокрема, він класифікує основні реакції індивідів на суспільну дію аномії на них – прийняття чи неприйняття індивідами цілей суспільства, способів їх реалізації або ж одночасно обох. Конформізм, інноваційність, ритуалізм, ретретизм і бунт, які пропонує Мертон як типові індивідуальні реакції на ситуацію аномії [4], виглядають, на нашу думку, більше певними культурними стилями поведінки.

В зв'язку з бунтом культурний, а не соціологічний аспект патологій представляє дослідження Еріха Фромма. Він виокремлює авторитарний тип людей, який характеризується тенденцією до протистояння всякому впливу влади. «Іноді це протистояння так затемнює всю картину, що тенденція підкорення стає непомітною. Така людина постійно повстає проти всякої влади, навіть проти тієї, котра діє в її інтересах і абсолютно не застосовує репресивних засобів» [8, с. 253]. Фромм вважає бунт людей такого типу спадковою якістю. Він виділяє тип, що знаходиться в подвійному стосунку до влади. Це люди, котрі борються з однією системою влади (видимою) і, в той же час, підкорюються іншій системі (хоча б лише тільки у власній свідомості), котра за рахунок своєї сили і обіцянок, можливо, і задовольняє їхні маловимогливі схильності. «Нарешті, існує такий тип, в якому бунтівні тенденції повністю утиснуті і проявляються лише під час послаблення свідомого контролю» [8, с. 253].

Варто відмітити, що концепція Мертона має велике значення ще й тому, що вона, за оцінкою Нейла Сметзера «розглядає конформізм і девіацію у вигляді двох чаш одних і тих же терезів, а не як окремі категорії» [7, с. 364]. Тобто девіація не є для суспільства автоматично і завжди злом: вона сприяє подоланню надмірного конформізму. Вже категоріально-понятійний апарат структурно-функціонального аналізу Мертон намагався пристосувати для виявлення джерел соціального розвитку: він протиставив поняттю функції поняття дисфункції, чим підготував основу для переходу до поняття аномії. Мертон вважав, що функціоналізм повинен сконцентрувати увагу на динамічній, а не на статичній стороні соціальної дійсності; тому він повинен досліджувати і функцію, і дисфункцію, тобто і джерела стабільності, і основи соціальних змін.

Висновки. Однак, на нашу думку, за допомогою поняття дисфункції неможливо розкрити сутнісну причину соціальних змін – дисфункція лише передає зовнішню невідповідність наявним соціальним нормам. Отже, звернення до поняття культури як джерела соціальних змін є незамінним. Інша справа, що далеко не усі культурні прояви є благом для суспільства: наприклад, навряд чи нетрадиційні шлюби сприяють суспільному розвитку

(щонайменше вони ніяк не сприяють відтворенню людської популяції), однак вони є безумовно яскравим і самобутнім проявом культури.

Таким чином, на підставі аналізу концепції Р.Мертон як продовження дослідження поняття аномії Е.Дюркгаймом, можна зробити висновок, що культурні характеристики соціального розвитку не можна підмінити соціальними. На думку Мертона, аномія – це результат незгоди і конфлікту між культурою і соціальними структурами.

Аномія виражає таку соціальну ситуацію, коли люди не можуть досягнути своїх цілей законними засобами, і, в силу цього, вони ігнорують вказані засоби, намагаючись досягнути мети незаконними засобами. Водночас, серед таких способів знаходимо як соціальні та культурні патології, так і соціальні та культурні інновації. Тому, хоча відповідний цьому процес називається девіантним відхиленням, він лише виражає зовнішній конфлікт соціально визнаних цілей і засобів їх досягнення, тоді як його внутрішню природу можна охарактеризувати, лише вирізняючи культурну творчість від культурних патологій як патологічних форм прояву (по суті – дисфункцій) розвитку сучасної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойченко М.І. Системний підхід у соціальному пізнанні: ціннісні та функціональні аспекти. Монографія /М.І.Бойченко. – К.: ПРОМІНЬ, 2011. – 320 с.
2. Дюркгейм Э. Самоубийство: Социологический этюд / Э.Дюркгейм; [пер. с фр. с сокр.; Под ред. В.А. Базарова]. – М.: Мысль, 1994. – 399 с.
3. Кетле А. Социальная система и законы ею управляющие / Л.А.Ж. Кетле; [пер. с фр. кн. Л.Н. Шаховской]. – СПб., 1866. – 313 с.
4. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура /Р.Мертон; [пер. с англ.]. – М.:Хранитель, 2006. – 873 с.
5. Парсонс Т. Соціальна структура і особистість / Талкот Парсонс [пер. з англ. В.Верлоки і В.Кебуладзе] – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. – 338 с.
6. Попович М.Д. Соціально-філософський аналіз антропологічного виміру культури / М.Д. Попович. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я.І., 2013. – 308 с.
7. Смелзер Н. Социология /Н.Смелзер; [пер. с англ. / под ред. В.А. Ядова]. – М.: Феникс, 1994. – 687 с.
8. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности /Э.Фромм; [пер. с англ. Э. М.Телятникова, Т. В. Панфилова]. – М.: Издательство: АСТ, 2004. – 635 с.

REFERENCES

1. Boichenko M.. Sistemniy pidhsd u social'nomu piznanni: cinnisni ta funkcional'ni aspekti. Monografiya /M.I..Boichenko. - K.: PROMIN', 2011. - 320 s.
2. Dyurkgeim E. Samoubiistvo: Sociologicheskii etyud / E.Dyurkgeim; [per. s fr. s sokr.; Pod red.V.A. Bazarova]. - M.: Mysl', 1994. - 399 s.
3. Ketle A. Social'naya sistema i zakony eyu upravlyayuschie / L.A.ZH. Ketle; [per. s fr. kn. L.N. SHahovskoi]. - SPb., 1866. - 313 s.
4. Merton R. Social'naya teoriya i social'naya struktura /R.Merton; [per. s angl.]. - M.:Hranitel', 2006. - 873 s.
5. Parsons T. Social'na struktura i osobistist' / Talkot Parsons [per. z angl.. V.Verloki i V.Kebuladze] - K.: DUH I LITERA, 2011. - 338 s.
6. Popovich M.D. Social'no-filosofs'kii analiz antropologichnogo vimiru kul'turi / M.D. Popovich. - Kam'yanec'-Podil's'kii: FOP Sisin Y.I., 2013. - 308 s.
7. Smelzer N. Sociologiya /N.Smelzer; [per. s angl. / pod red. V.A. YAdova]. - M.: Feniks, Патологічні прояви розвитку сучасної культури: філософський аналіз

1994. - 687 s.

8. Fromm E. *Anatomiya chelovecheskoi destruktivnosti* /E.Fromm; [per. s angl. E. M.Telyatnikova, T. V. Panfilova]. - M.: Izdatel'stvo: AST, 2004. - 635 s.

ПОПОВИЧ, Н.Д. - доктор философских наук, доцент, заведующий кафедрой истории и философии Подольского государственного аграрно-технического университета (Камянец-Подольский, Украина)

E-mail: busterbunny@ukr.net

ПАТОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОЯВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ КУЛЬТУРЫ: ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ

В статье проанализированы основания для отличия культурных патологий от социальных патологий. На примере анализа исследования Эмилем Дюркгеймом самоубийства как одной из социальных патологий выяснено, что постичь его причины и социальную значимость невозможно без рассмотрения самоубийства также и как культурной патологии. Поскольку создание культуры и социальная интеграция не всегда совпадают в своих средствах, а иногда даже в целях, так и социальные и культурные патологии – не всегда то же самое. Культурной патологией является то, что создано человеком, но препятствует дальнейшему созданию культуры.

Ключевые слова: современная культура, социальная патология, культурная патология, самоубийство, аномия, девиация.

POPOVYCH, MYKOLA – Doctor of philosophical sciences, associate professor, head of the department of history and philosophy in Podolsky State Agricultural and Technical University (Kamianets-Podilskyi, Ukraine)

E-mail: busterbunny@ukr.net

PATHOLOGICAL MANIFESTATIONS OF MODERN CULTURE: PHILOSOPHICAL ANALYSIS

The article analyzes the reasons for the differentiation of cultural pathologies of social pathologies. In an analysis of Emile Durkheim's studies of suicide as one of the social pathologies it was found that to understand its causes and social significance is impossible without consideration of suicide as well as a cultural pathology. Since the creation of culture and social integration does not always match their means and sometimes their aims, so the social and cultural pathology – not always the same. Cultural pathology is something that created by human, but prevents the further creation of culture.

Culture is not anything created by human, namely is something that consistently and directly contributes to the further development of culture (not on the basis of negative incentives). Using the concept of dysfunction can not reveal the essential cause of social change – dysfunction marks only outsource discrepancy of existing social norms. Consequently, the appeal to the concept of culture as a source of social change is indispensable. Another thing is that not all cultural manifestations are good for society. Anomie expresses a social situation where people can achieve their goals by legal means, and, therefore, they ignore these means, trying to achieve the goal by unlawful means. However, among these we could find social and cultural pathology as well as social and cultural innovation.

Keywords: modern culture, social pathology, cultural pathology, suicide, anomie, deviation.

Дата надходження рукопису 09.09. 2015 року

Рекомендовано до публікації 14.09.2015 року